

MANUEL GUERRERO BRULLET

Carlos Bunga, art i vida nòmades

Nomad (2019) és un llibre d'artista singular, emotiu i íntim de Carlos Bunga (Porto, Portugal, 1976). Es tracta d'un volum auster i elegant, amb cobertes de tela taronja, i amb l'única informació del nom de l'autor i el títol del llibre a la coberta; inclou 24 dibuixos d'una sèrie autobiogràfica que recull totes les cases i estudis on ha viscut l'artista. Editat per la Fundação Carmona e Costa de Lisboa, es va publicar amb motiu de les exposicions «Where I Am Free», realitzada a la Fundação Carmona e Costa, i «The Architecture of Life: Environments, Sculptures, Paintings and Films», al MAAT de Lisboa, del gener al maig del 2019.

Els dibuixos amb llapis sobre paper vegetal de la sèrie *Nomad* mostren el contorn simple d'un personatge anònim en moviment, que en el lloc del cap té el dibuix d'una casa que reproduceix un espai real. El 2008, ja va fer una primera sèrie a Nova York. En aquest cas ens trobem davant d'una nova sèrie pensada per al llibre i realitzada el 2018. El primer dels dibuixos del llibre *Nomad* es titula «A minha mãe, 1975» («La meua mare, 1975», en la llengua portuguesa natal de l'artista), realitzat el 2018. La figura està embarassada i té una cabana al cap. Inclou també la reproducció d'un segell, just a l'altura del ventre, amb la llegenda «Portugal Colonial» al damunt i un personatge dempeus enmig d'un paisatge tropical com a il·lustració. Cada dibuix va acompanyat del títol, una data i un petit escrit, en portuguès i anglès, que descriu l'indret reproduït i la seva circumstància. «A minha primeira casa foi uma mulher»: «La meua primera casa va ser una dona», afirma l'artista.

Manuel Guerrero Brullet, assagista i crític d'art, ha estat sotsdirector de l'Arts Santa Mònica (Barcelona) i ha tingut cura de nombroses exposicions. Especialista en avantguardes, col·labora en diverses publicacions. Ha estat comissari de l'Any Palau i Fabre (2017-18) i de l'Any Joan Brossa (2019)

I tot seguit llegim l'inici d'un relat autobiogràfic; traduïm el text: «El 1975, entre els molts descol·locats, fugitius i perseguits pel conflicte armat de la independència d'Angola amb Portugal, es trobava la meua mare de divuit anys, embarassada de pocs mesos, intentant de fugir d'una guerra per salvar la meua germana de dos anys. Mai no va tornar. Mai més no es va retrobar amb cap membre de la seva família. La dramàtica i violenta situació viscuda a l'espai exterior contrastava amb l'espai protegit del ventre».

A minha mae (1975), 2018. FotoGasull

Després del dibuix dedicat a la mare, hi ha dos dibuixos que reproduïxen els centres d'acollida de refugiats, a Porto i Peniche, per on van passar fins que el 1983 la família va poder ser acollida en una petita casa de materials prefabricats a São Bartolomeu dos Galegos. És la Casa núm. 17, de la qual ja havia fet una petita maqueta de cartró, el 2002. Després, altres dibuixos de diversos indrets, a Porto, Almada, on va recaure com a nen refugiat abans d'instal·lar-se, el 1998, a la residència d'estudiants de Caldas da Rainha, on gràcies a un ajut, va poder estudiar a l'Escola Superior d'Arts i Disseny de Leira. Tots els altres dibuixos ja pertanyen a estudis on

ha viscut o treballat després d'acabar els estudis: a Lisboa, Amsterdam, Hèlsinki, Mèxic, Nova York, Madrid, Carrara, São Paulo, Tucson, Xicago, Bogotà, l'Havana...

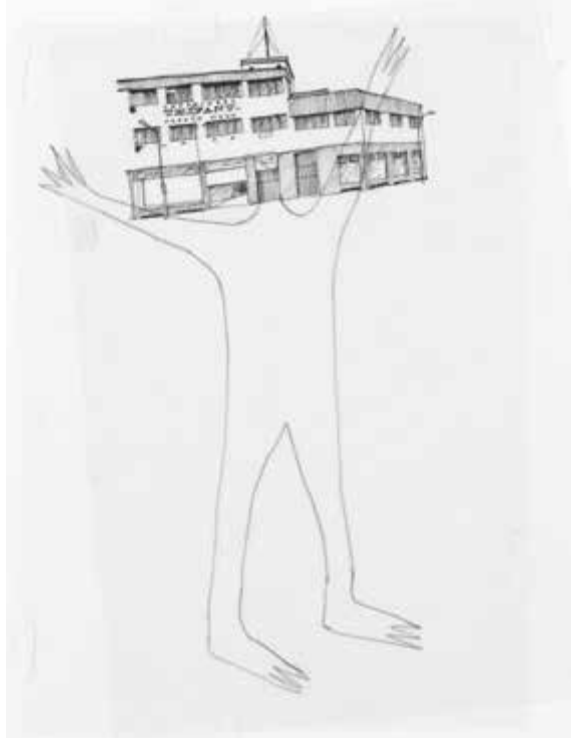

Casa núm.17, 2002. Foto: Héctor Vidal-Ribas

*Casa n.17, Sao Bartolomeo dos Galegos (1933-1995), 2018.
FotoGasull*

En molts d'ells, l'artista s'ha instal·lat uns dies o setmanes per realitzar-hi algun projecte al qual ha estat convidat. Entre els darrers dibuixos, hi ha la casa on va viure a Caldes d'Estrac, des del 2009, i el seu estudi actual a Mataró, on treballa des del 2017.

O meu estudio, Mataró, (2017-actualidade). FotoGasull

Avui Carlos Bunga és un artista ben reconegut internacionalment, que exposa en molts dels més prestigiosos centres d'art del món. Des del 2002, quan acabà els estudis d'art, no ha deixat d'exposar. El 2004 va participar en la «Manifesta 5» de Sant Sebastià, on va realitzar una instal·lació impactant amb cartró que després va destruir en una *performance* al Kursaal. Des del 2008, exposa regularment a la galeria Elba Benítez de Madrid. El 2015 va fer una gran instal·lació i exposició a la Capella del MACBA, on construï una enorme estructura arquitectònica vertical i efímera de cartró que ocupava l'espai de la capella, que comportava una mutació radical del mateix espai i una reflexió profunda sobre l'espai.

Performance, Kursaal Project, Manifesta 5, San Sebastián, 2004.
Fotos: Alberto Martinena

Capella, MACBA, Barcelona, 2015. Foto: Adrià Goula

No deixa de ser significatiu que hagi realitzat i presentat aquest nou llibre tan personal, *Nomad*, en un moment en què, després d'uns anys d'una certa estabilitat, amb casa i estudi al Maresme, ha tornat a fer una gran exposició al seu país, a Portugal, a Lisboa. *Nomad* és, doncs, una autobiografia visual preciosa, íntima i delicada feta a partir dels dibuixos personals que marquen cronològicament un itinerari vital descrit a partir de les cases i els estudis on ha viscut l'artista.

Iwona Blazwick, al seu text «The Architecture of Life», del llibre *The Architecture of Life: Environments, Sculptures, Paintings, Drawings and Films by Carlos Bunga* (La Polígrafa, 2019), ja ha remarcat la importància de la petita maqueta «Casa núm. 17», del 2002, com a recerca de l'origen, d'un lloc propi des d'on es projecten una vida i una obra. El fet que la casa prefabricada de São Bartolomeu, on Carlos Bunga havia viscut la seva infància, fos demolida el 2002 marca, certament, una absència de la casa pròpia que reforça la fragilitat i la precarietat dels inicis d'una vida de refugiats i d'una vida nòmada que acaba trobant el seu espai i el seu sentit de l'existència gràcies a l'art i al pensament, gràcies a una obra en moviment que ens parla de la vida material i de la seva impermanència.

Tota l'obra de Carlos Bunga, amb els seus materials pobres i humils, està marcada per aquesta recerca d'un espai propi a la intempèrie, on sigui possible una vida digna i es pugui celebrar l'alegria de viure, en un món canviant i salvatge on cal estar preparats per als embats de l'existència i les catàstrofes d'un planeta a la deriva. És per això que és tota una declaració personal la dedicatòria a la mare «i a tots els refugiats que, com ella, cada dia abandonen els seus països per salvar les seves vides i les dels seus fills», que encapçala el llibre *Nomad*. «Per tot el dolor que senten i la por que pateixen», afirma Carlos Bunga. I, encara, la reproducció de la citació de Marina Garcés que l'obre amb una frase que és una pregunta: «Què és una casa, en aquest món que deixa tantes vides a la intempèrie?».

No és estrany, doncs, que en els darrers anys, en què la crisi de refugiats ha augmentat a tot el món i al Mediterrani fins a arribar al cor d'Europa, Carlos Bunga, per la seva anterior condició personal coneguda també de refugiats, s'hagi vist interpel·lat i colpit per les imatges de la crisi de refugiats, i s'hagi volgut solidaritzar amb la seva causa, tot reproduint algunes d'aquestes imatges en dibuixos recents on es mostren pancartes i mostres de la solidaritat i la realitat dels nous refugiats, o amb reproduccions d'imatges de pasteres a la deriva. Són dibuixos fràgils realitzats amb llapis sobre paper vegetal, que l'artista retalla i col·loca damunt paper blanc, en forma de *collage*, sovint amb altres materials retallats, on reproduceix fragments d'imatges extretes dels mitjans de comunicació. Imatges que són testimoni del nostre món, material de treball que serveix a l'artista per pensar i donar testimoni del seu temps.

Al seu cèlebre article «We Refugees», publicat el 1943, Hannah Arendt ja remar-cava com, després de la Segona Guerra Mundial, la condició de refugiat ja s'havia estès a tot tipus de persona que havia d'emigrar del seu país i ser rebut en un altre: «Un refugiat solia ser una persona obligada a buscar refugi a causa dels seus actes o de les seves opinions polítiques. Doncs bé, és cert que vam haver de buscar refugi, però no havíem comès cap acte delictiu, i la majoria ni en els nostres somnis no havíem tingut una opinió política radical. Amb nosaltres, el significat del terme *refugiat* ha sofert un canvi: *refugiats* són ara aquells que han tingut la desgràcia d'arribar a un país nou sense comptar amb mitjans de subsistència i han necessitat recórrer als comitès d'ajuda». [Segueixo i tradueixo l'edició del volum de Hannah Arendt *En el presente: Ensayos políticos*, Barcelona, Pàgina Indòmita, 2017.]

Nosaltres refugiats. *Refugees welcome*, vet aquí les paraules d'acollida que apareixen en els dibuixos de Carlos Bunga, que durant molts mesos vam veure a les façanes de molts dels ajuntaments de les nostres grans ciutats: Barcelona, València o Madrid. Paraules d'acollida, *refugees welcome*, refugiats benvinguts, que s'ha endut el vent, però que ressonen i persisteixen en aquests dibuixos inèdits que presentem per primera vegada a *L'Espill*. Recordar-les en aquests temps obscurs que vivim, per reprendre una expressió del gust de Hannah Arendt, és també recordar la necessitat de l'art, de les imatges, de paraules que ens colpegin, que ens interpel·lin, amb tota la seva força expressiva i carregades d'humanitat i de solidaritat, per seguir lluitant pels drets humans, per la justícia social, per una vida més digna. ☺